

A piros és a fekete ribiszke, valamint a josta termesztése

A címben jelzett 3 faj közül hazánkban a piros ribiszke ismert leginkább. Ez a növény szinte minden házikertben megtalálható és gyümölcse frissen (cukrozottan) is fogyasztható. Ez az egyik megkülönböztető momentum a másik két fajhoz viszonyítva.

Ezen túlmenően számtalan más formában is fogyasztható a dzsemtől egészen a borig. A fekete ribiszke és a josta elsősorban ipari nyersanyag, de a fekete ribiszke némely fajtája frissen is kellemes ízű.

Manapság - hazai relációban - elsősorban a piros ribiszke az, amelynek gyümölcsét szinte az ország minden részén felvásárolják. A fekete ribiszkét csak azokon a helyeken veszik át, ahol a termelési háttér "volumenszerű" ad.

A fekete ribiszke C-vitamin-tartalma 150-200 mg/100 g, megközelítőleg négyötször több, mint a citromé. Jelentős P-, A- és E-vitamin-tartalma is, amelyek vese-, szív- és érrendszeri megbetegedések gyógyításában fontosak. Nagy pektintartalma emésztőszervi megbetegedések megelőzésében, gyógyításában bír jelentőséggel. A C- és P-vitamin, valamint a gyümölcsben lévő cukrok erősítik a szívet, javítják a máj, a szívizom és a központi idegrendszer funkcióit. A "tömény" rizskekúra kedvező hatású az elhízott

szívbetegség számára is. Erősíti a véredények falát. Kedvező hatását tapasztalták az érlelmeszesedésben, a hipertóniában és a reumatikus eredetű szívelégtelenségben szenvedő betegeknél is. Kálium-sói hatására nő a vizelet mennyisége, javul a vese szűrőképessége.

Reumás szívizomgyulladás esetén fekete ribiszke-gyümölcslé, de a rügyeiből készített tea is kedvező hatású. A benne lévő kálium a szövetekben lévő nátrium kicserélődését elősegíti, s ezáltal az erek rugalmasságát fokozza.

Kedvező hatású nyombélfekély, gyomorhurut, savtúltengés és gyomorfekély gyógyításában. Javítja a bél funkcióit, szabályozza a savbázis egyensúlyát, cseranyagait pedig gyulladást gátlóak. A fáradtság érzetét gyorsan csökkenti, felfrissülést okoz. Nyugtatja az idegrendszert, csökkenti a lelki depressziót, a szorongásos állapotot. Nagy foszfortartalma alapján az izmok energiavesztését gyorsan megszünteti, ezért pilóták, sportolók és gépkocsivezetők hatásos roboráló anyaga fokozza a szervezetben zajló égési folyamatokat, ezért az elhízásra hajlamos egyéneknek kedvező súlycsökkenést eredményez. Mindezekből kitévnik, hogy a fekete ribiszkeből készült gyümölcslé, szörp, dzsem, stb. fogyasztása szervesen hozzátartozik egészségünk megőrzéséhez

Szaporításuk

Mindhárom gyümölcsfaj szaporítható vesszős dugvánnyal, feltöltéses bujtatással és oltással is. Oltás esetén az aranyribiszke az alany, a köszmétehez hasonlóan (oltás módokat ld. Géczli L. "A köszméte, a ribiszke és a josta termesztése" című könyvében).

Azt, hogy törzsös fákcskával telepítsünk, vagy gyökeres dugvánnyal elsősorban a talaj típusa határozza meg. Kötött talajon lehet természetien gyökeres dugvánnyal is, míg homokon csak oltvánnyal. A bokrok, az erősen felmelegedő homok talajokon felsülnek, míg 80-100 cm magas törzsön lévő ribiszkek és fákcsák pedig nem.

Amennyiben nagyobb mennyiséget kívánunk előállítani, és kötött vagy mélyfekvésű barnahomok talaj áll rendelkezésünkre, célszerű dugvánnyal telepíteni, bokor ültetvényt létrehozni. Ebben az esetben gépi betakarítás is végezhető. A lapterületek különösen a fekete ribiszke telepítésére alkalmasak (ld. Fertő-tó és környéke).

Házikertekben törzsös fákcsákat célszerű telepíteni, a koronaalj gyommentesen tartása és a szedés könnyebb volta miatt. Mielőtt a telepítést megkezdjük, célszerű a területet istállótrágyázni (40-50 t/ha) és a foszfor és kálium hatóanyagú műtrágyákat kijuttatni. Végeztessünk talajvizsgálatot és a P és K hatóanyagú műtrágyák dózisait ennek alapján meghatározni. A telepítést 40 cm-es mélyművelés előzze meg. Ennek hiányában telepítéskor legalább 40x40x40 cm gödröt ásunk, melynek aljára 3-4 kg érett istállótrágyát és 3-4 dkg szuperfoszfátot és kálium szulfátot tegyünk. Fedjük le a trágyákat legalább 10 cm-es talajréteggel és csak ezt követően ültessünk. A gyökeres dugványokat 200x80-100 cm-re, (házikertben a 160-180 cm is elegendő) míg a törzsös oltványokat 150-160, 60-80 cm sor és tőtávra telepítsük.

A telepítés optimális ideje október vége november eleje. Oltványok esetében az új gyökerek képződése még az ősz folyamán megindul.

Fajtaválasztás

Piros ribiszke

A szaporítással foglalkozó fajsoklák piros ribiszkeből még most is a legtöbb anyagot a Jonkheer van Tets fajtából állítják elő, de a Fertődi hosszúfürtű is kezd felzárkózni (Kézi szedés esetében az utóbbi a kedvezőbb). A Rondom, a Rolan és a Rovada fajtákból még korlátozott a szaporítóanyag mennyisége, főleg oltvány vonatkozásában. A Jonkheer van Tets előnye a viszonylag korai érés, amely június közepét jelenti, azaz a köszméte szezon után már szedhető, értékesíthető.

H. Rote Spátlese fajta telepítése elsősorban házikertekbe javasolható. Későn, július közepén szedhető. A piros ribiszke fajták általában öntermékenyek, de a társított telepítés kedvezőbb.

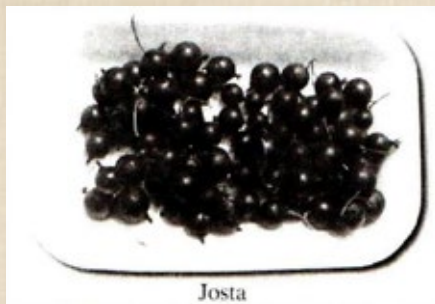
Fekete ribiszke

Hosszú éveken át az volt a probléma, hogy 3-4 fajtát kellett együtt telepíteni, mert a fajták többsége önmeddő, azaz idegen termékenyülő volt. A legújabb fajták - Bona, Aranka, Ométa, Otelló, Titánia - viszonylag jó öntermékenyülők, de még ma is ajánlatos a több fajtás telepítés. A fajtatársításnak az az alapvető követelménye, hogy a társított fajták egyidőben virágozzanak. A legtöbb szaporítóanyag a Fertődi 1, az Altajszkaja deszertnaja, a Hidasi bőtermő és újabban a Titánia fajtákból állítanak elő a faiskolákban. A Fertődi 1-es fajtát az Altajnkaja deszertnaja jól termékenyíti. Tapasztalataim szerint a leginkább perspektivikusnak tekinthetők az Aranka (F11), a Titánia (svéd) és a hoszszűfűrtű Dyana (F41) fajták.

Josta (ribiszkeköszméte)

Ismeretes, hogy német kutatóknak sikerült létrehozni egy új fajt, amely a fekete ribiszke és köszméte ivaros keresztezéséből ered. A fekete ribiszkétől nagyobb gyümölcsű és vesszői tüske nélküliek. A bogyó színe zölden a köszmétehez, éretten pedig a fekete ribiszkéhez hasonlít. Nem fogékony a lisztharmatra, amely a köszméte fajtákra általában jellemző. Kiváló szörp, dzsem készíthető belőle, s bora a gyümölcsborok között előkelő helyet foglal el. Jelenleg úgy tűnik, hogy megmarad "házikerti" növénynek, talán azért, mert gyümölcsének beltartalmi értékei elmaradnak a fekete ribiszke mellett. A kereskedelem nem mutat különösebb érdeklődést e növényfaj gyümölcse iránt (Ez a helyzet változhat). A hazai nemesítésű intermedier faj a Rikó nevet kapta, s az eredeti jostához viszonyítva nagyobb bogyókat nevel. A Jostine fajta tulajdonságait még nem ismerjük kellően. Előnye, hogy érett gyümölcssei nem hullanak le a fácskáról.

A Josta törzses oltványként nem hosszú életű, mert az alany (Pallagi 2) növekedése jóval gyengébb, mint a jostáé, melynek következtében a nemes erőteljesen rávastagszik az alanyra, s e részen a termőalapok (ágak) letörnek.

Ápolási munkák

Eltérőek, fajok és művelési módok szerint is. A fajok szerinti eltérést jól érzékelteti pl. az is, hogy a fekete ribiszke elsősorban a fiatalabb részekben (vesszőkön) hozza termését, míg a piros ribiszke az idősebb (2-3 év) részekben. Ezt a metszésnél feltétlenül figyelembe kell venni. Abban a két ribiszke faj megegyezik, hogy 4-5 évnél idősebb képleteket a bokorból el kell távolítani a metszés során, vagy éppen a termés leszedését követően. A törzses fácskák koronájának ritkítása is igen fontos, mert itt a korona nem a tősarjak által, hanem a ritkító metszés következtében újul meg. Különösen előregszik a piros ribiszke koronája, ha az "ifjító" metszést nem végezzük el. A törzses fácskáknál gondot okoz az alany tősarjainak eltávolítása is. Ezt kétszer is meg kell ismételni egy évben. Húzzuk el a törzsalaptól a talajt és éles metszőollóval vágjuk le a sarjakat.

A kaliforniai pajzstetű kedvenc tápnövénye a piros- és a feketeribiszke. Főleg a több éves részeket lepik el, főleg az évenként nem "ifjított" bokrok esetében. A tavaszi lemosó permetezés elkerülhetetlen (Novenda, Agrol, Nevikén). Nagy ellensége e növényeknek az üvegszárnyú ribiszke lepke hernyója. Altalában május végén rajzik, s tojásait a rügyek mellé rakja és a kikelő hernyók a vesszők belső részét "fogyasztják" (Szexferomon csapdák elhelyezésével jól nyomon követhető a rajzás). A tojásból kikelő hernyókat a vesszőbe történő bejutás előtt el kell pusztítani (pl. Chinetrin 25 EC). A levélpirosító levéltetű a piros ribiszkén jelenik meg a legkorábban. Sumi-Alfaval, Danitol 10 EC-vel eredményesen védekezhetünk ellenük. Szedés után sem hagyjuk magukra a bokrokat, fácskákat. Június közepén, végén számíthatunk a pajzstetvek rajzására, a takácsatkák megjelenésére és a dre-

panopezsisás levélfoltosságra. A Bi 58 + Mitac 20 EC + Rézoxiklorid 50 WP a fenti károsítók ellen egyike a hatékony kombinációknak. A fekete ribiszkén a rozsda is megjelenhet, melyet Clortosip (+Topsin Metil 70) kombinációval megszüntethetünk. A törzs legfontosabb gombás betegsége a *Botrytis cinerea*. Sebeken keresztül fertőz, ezért a művelés során ne sértsük törzset kapával vagy egyéb eszközzel. Úgy permetezzünk, hogy a törzset is érje a permetlé. Ronilan 50 WP-vel a levéltbetegségek és botritisz ellen egyaránt védekezhetünk.

A termőrügyek intenzív differenciálódása a szüret utáni időszakra esik. Feltétlenül adjunk N hatóanyagú műtrágyát, a piros ribiszkénél kiegészítve káliumszulfáttal (Ez utóbbi K igénye igen jelentős) 1m-re kb. 2 dkg-ot juttassunk ki mindkét műtrágyából és dolgozzunk be. A N szegény területeken a ribiszkek hamar elvesztik lombjukat, és ez igen kedvezőtlen a rügydifferenciálódásra, azaz a jövő évi termésre. Törzses fácskáknál gyakori a kötőanyag elszakadása. A kötőanyagot (pl. PVC-vel bevont lágyhuzal) ne a törzsre, hanem a korona alapra helyezzük. A törzsre tett huzal a törzset "súrolja", mely által seb keletkezik és a botritisz általi pusztulás bekövetkezik. A fekete ribiszke termesztése révén már sok csalódás érte a termelőket, elsősorban a rossz kötődés miatti alacsony termés által. A mai fajtáknál, illetve a szakszerű társítások esetén ez a probléma már nem fenyeget. A kudarchoz a fagykár is hozzájárult. Bizonyos védelem már ez ellen is van (későbbi virágzású fajták, fagykár elleni szerek, stb.).

A fekete ribiszke jelentős gyógyászati értéket is hordozó növény. A marketing probléma is rendezhető, ha már nagyobb mennyiségű termést tudunk előállítani. Minden házikertben legyen 5-6 bokor, s a terméséből készült szörp a téli vitamin szegény időszakban óvja egészségünket. E növények részletes termesztés-technológiája megtalálható a korábban említett könyvben.

Dr. Gécz László

főiskolai tanár, tanszékvezető

Nyíregyházi Főiskola

Kertészeti és Élelmiszertechnológiai Tanszék